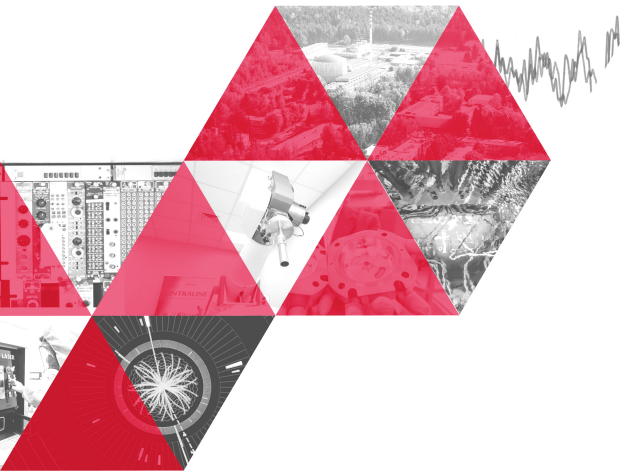

Reakcje wielonukleonowego transferu i fragmentacji w zderzeniach niefuzyjnych układów jądrowych

NATIONAL
CENTRE
FOR NUCLEAR
RESEARCH
ŚWIERK

T. Cap

- Fizyka reakcji jądrowych przy niskich i pośrednich energiach bombardowania, $E_{Coulomb} < E_{Pocisk} < E_{Fermi}$

- Układy niefuzyjne: $P + T \nrightarrow CN^*$

Brak formalnej definicji $\rightarrow$ układy dla których $P_{fusion} \ll 1$ ($P_{fusion} \approx 0$)

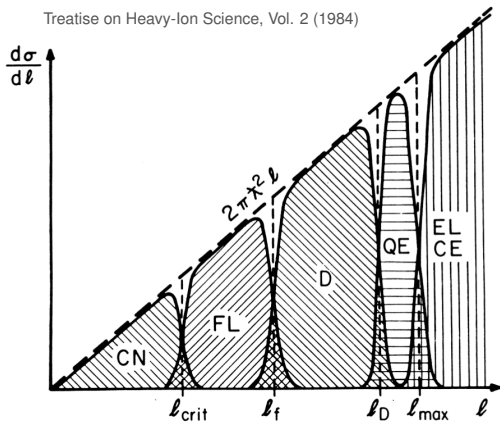
Głównie symetryczne, bardzo ciężkie układy, typu:

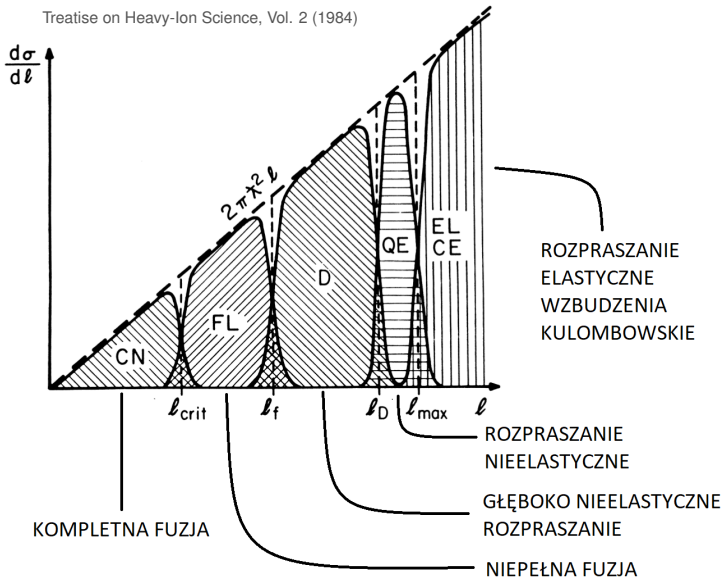

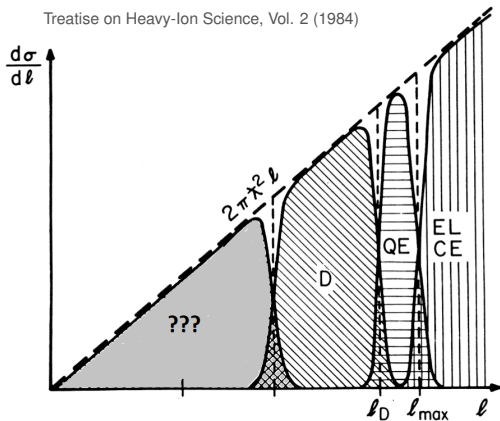
ale również ${}_{54}^{136}\text{Xe} + {}_{54}^{136}\text{Xe}$ ($P_{fusion} \approx 10^{-6}$), czy np. ${}_{92}^{238}\text{U} + {}_{28}^{64}\text{Ni}$

- Transfer masy i energii $\rightarrow$ Słabo zbadane kanały rozpadu

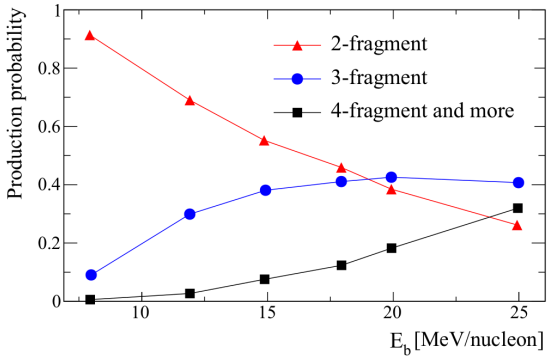

Dostęp do małych b
Obszar zderzeń centralnych

- Zderzenia silnie tłumione
- $P + T \rightarrow PLF^* + TLF^*$
- Dłuższy czas oddziaływania (orbitowanie)
- Znaczna dyssypacja energii ruchu względnego $P + T$
- Masywny transfer nukleonowy
- Duże deformacje, spiny i E^*
- Sekwencyjne rozpady PLF^* i TLF^*
- Procesy nierównowagowe

$^{129}\text{Xe} + ^{\text{nat.}}\text{Sn}$

@GANIL, INDRA

Fragmety o $Z \geq 10$

Średnia krotność LCP
w zdarzeniach z 3 fragm.

@8A MeV:

$\langle M_p \rangle \approx 1$

$\langle M_\alpha \rangle \approx 1$

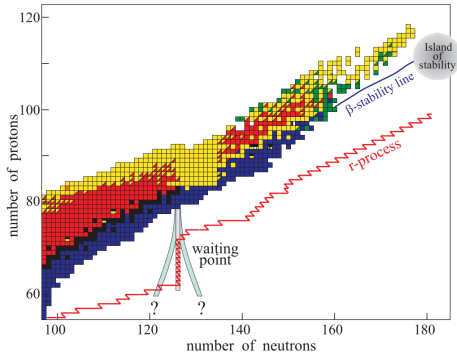
@25A MeV:

$\langle M_p \rangle \approx 5.5$

$\langle M_\alpha \rangle \approx 6$

Procesy sekwencyjne $\rightarrow$ Procesy dynamiczne
D. Gruyer *et al.*, Phys. Rev. C 92, 064606 (2015)

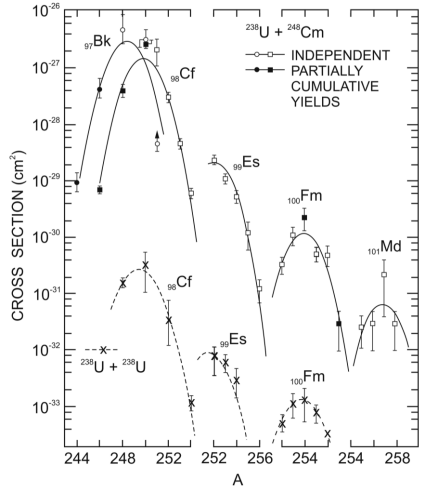

V. I. Zagrebaev and W. Greiner, PRC 83, 044618 (2011)

Transfer 10+ nukleonów
Wzrost transferów z energią

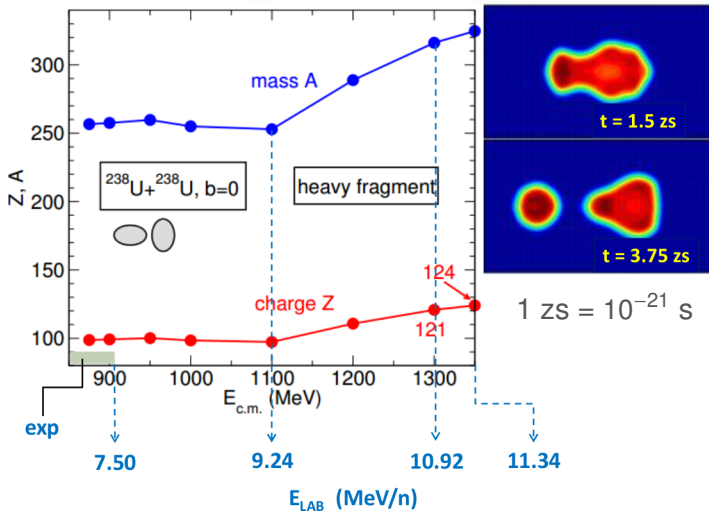
U+Cm, U+U @ $E < 7.5A$ MeV

M.Schädel *et al.* PRL 48, 852 (1982)

J.V.Kratz *et al.* PRC 88, 054615 (2013)

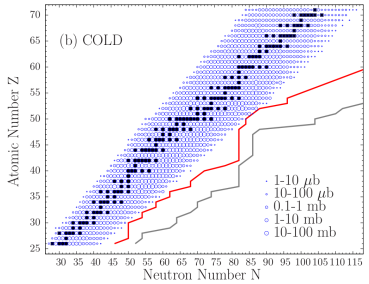
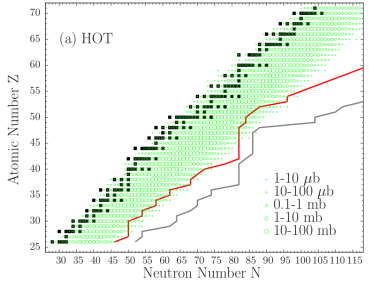
Yuri Oganessian SHE-2017, Sept. 10-14, 2017, Kazimierz Dolny, Poland

A. S. Umar, et al. (3D) TDHF, 2016

$^{238}\text{U}(20\text{MeV/nucleon}) + ^{64}\text{Ni}$

- Fragmentacja pocisku (PLF) - produktu reakcji wielonukleonowego transferu
- Fragmenty rozszczepienia PLF mogą być wysoce neutrono-nadmiarowe

Możliwy dostęp do:

- jąder istotnych dla astronomicznego procesu r
- jąder z okolic linii oderwania neutronu

Model DIT/SMM

N. Vonta *et al.*, PRC 94, 064611 (2016)

Wyzwania:

- Brak danych doświadczalnych
- Słabo zbadane mechanizmy produkcji fragmentów końcowych
- Małe przekroje czynne
- Identyfikacja fragmentów o niskich energiach

Reakcje Au + Au @23A MeV oraz @15A MeV

I. Skiwra-Chalot *et al.*, PRL 101, 262701 (2008)

J. Wilczyński *et al.*, PRC 81, 024605 (2010)

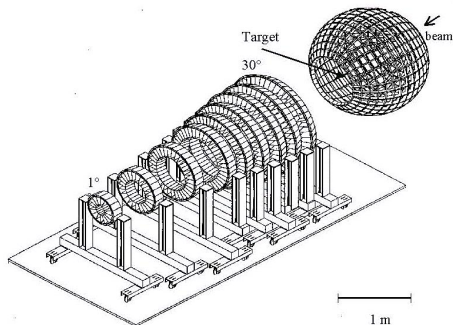
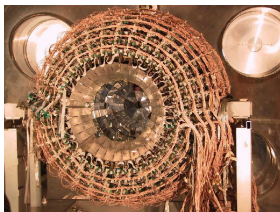
J. Wilczyński *et al.*, PRC 81, 067604 (2010)

- Badania mechanizmu reakcji
- Określenie wkładu od procesów nierównowagowych
- Skala czasowa procesów

- Rozwój modeli teoretycznych i lepsze zrozumienie dynamiki zderzeń ciężkich i symetrycznych układów jądrowych

Multidetektor CHIMERA

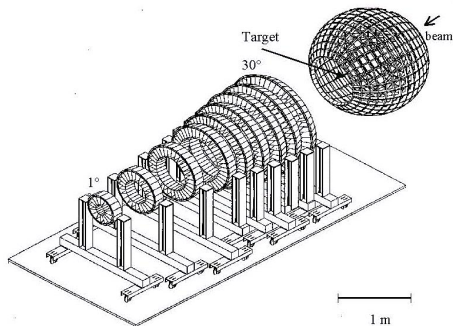
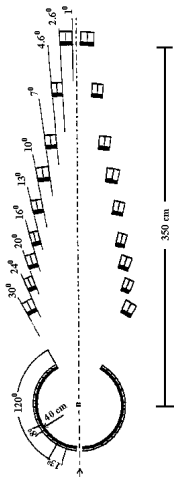
Multidetektor **CHIMERA** (INFN LNS, Catania) **C**harged **H**eavy **I**on **M**ass and **E**nergy **R**esolving **A**rray

1192 teleskopy Si-CsI(Tl)
Geometria 4π
Identyfikacja ΔE -E & TOF

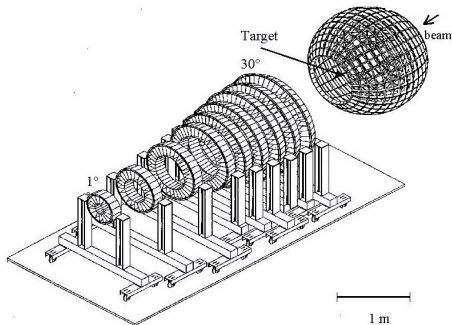
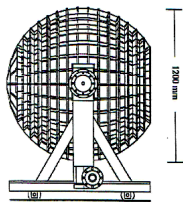
Multidetektor **CHIMERA** (INFN LNS, Catania)

Charged **H**eavy **I**on **M**ass and **E**nergy **R**esolving **A**rray

Część przednia:
9 podwójnych pierścieni
688 teleskopy, $\theta_{LAB} \leq 30^\circ$

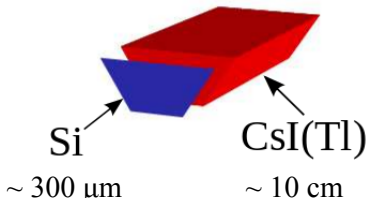
Multidetektor **CHIMERA** (INFN LNS, Catania) Charged **H**eavy **I**on **M**ass and **E**nergy **R**esolving **A**rray

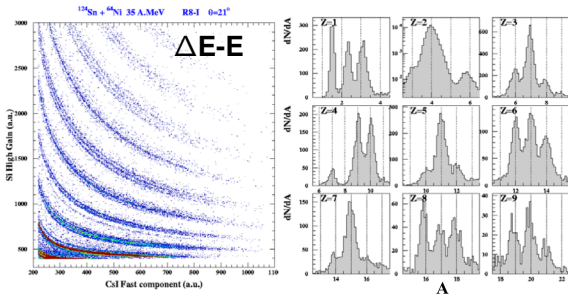
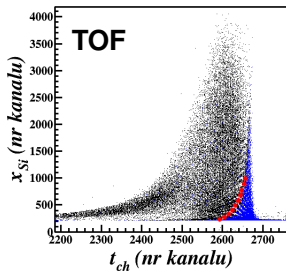
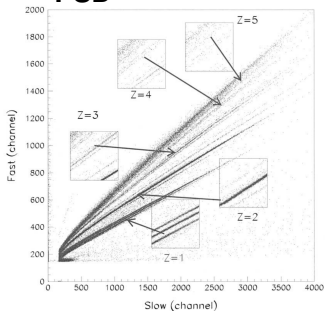
Sfera:

17 pojedynczych pierścieni
504 teleskopy, $30^\circ < \theta_{LAB} \leq 176^\circ$

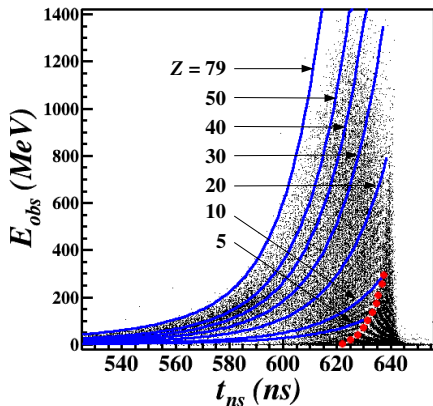
Identyfikacja fragmentów

PSD

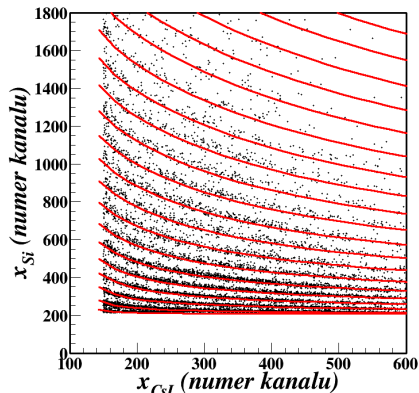

Identyfikacja fragmentów

Metoda TOF

T.Cap *et al.*, Phys. Scr. T154, 014007 (2013)

Metoda ΔE -E

N. Le Neindre *et al.*, Nucl. Instr. Meth. A490, 251 (2002)

Rejestracja produktów reakcji w trybie *event-by-event*

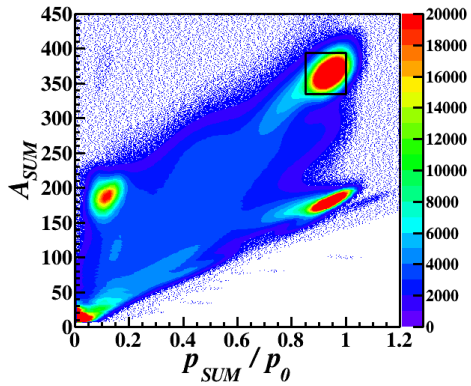
Wielkości mierzone:

- krotność fragmentów naładowanych $\rightarrow 2,3,4,\dots$
- kąty emisji każdego z fragmentów w układzie LAB $\rightarrow \theta, \phi$
- energie fragmentów $\rightarrow$ od kilku MeV do 4,5 GeV
- liczba masowa A i liczba atomowa Z fragmentów (określane na podstawie identyfikacji TOF lub $\Delta E-E$, dokładność kilku %)

Charakterystyka reakcji $^{197}\text{Au} + ^{197}\text{Au}$

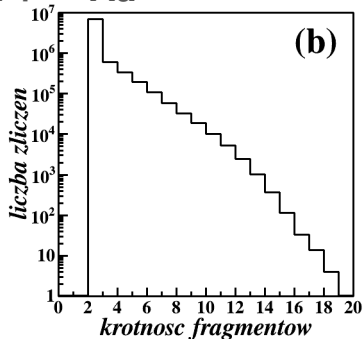
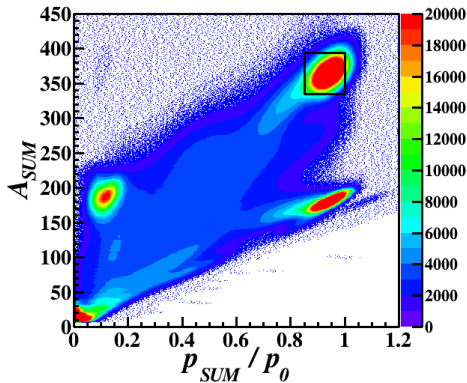
Zdarzenia kompletne:

$$\begin{cases} 335 \leq A_{SUM} \leq 394 \\ 0.85 \leq p_{SUM}/p_0 \leq 1.00 \end{cases}$$

Charakterystyka reakcji $^{197}\text{Au} + ^{197}\text{Au}$

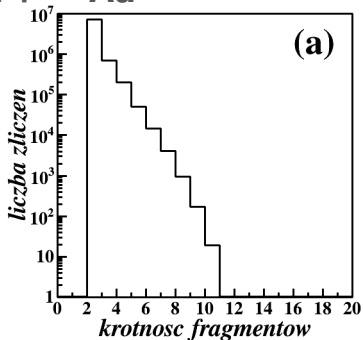
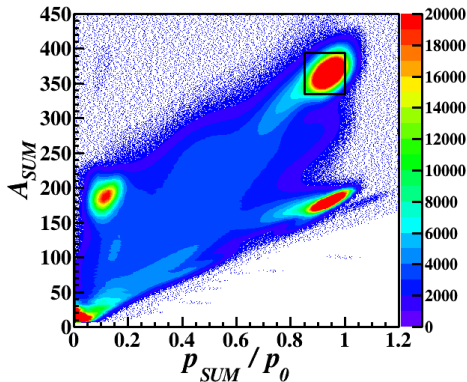

Zdarzenia kompletne:

$$\begin{cases} 335 \leq A_{SUM} \leq 394 \\ 0.85 \leq p_{SUM}/p_0 \leq 1.00 \end{cases}$$

Charakterystyka reakcji $^{197}\text{Au} + ^{197}\text{Au}$

Ciężkie fragmenty $\geq {}^7\text{Li}$

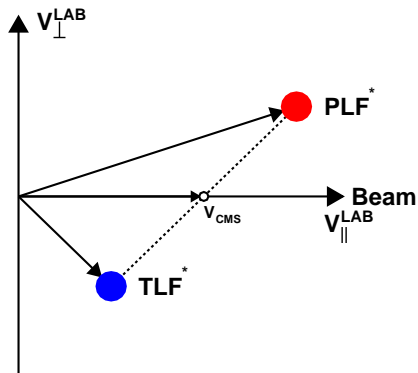
Zdarzenia kompletne:

$$\left\{ \begin{array}{l} 335 \leq A_{SUM} \leq 394 \\ 0.85 \leq p_{SUM}/p_0 \leq 1.00 \end{array} \right.$$

- 88.3% - zdarzenia binarne
- 8.5% - trzy fragmenty
- 2.5% - cztery fragmenty
- 0.7% - większe krotności

Schemat reakcji binarnych

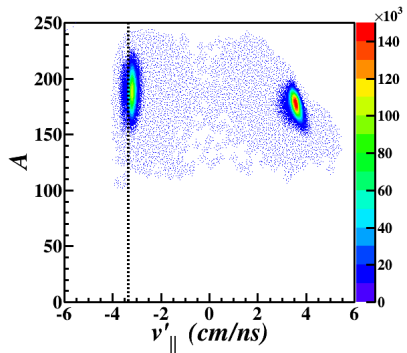
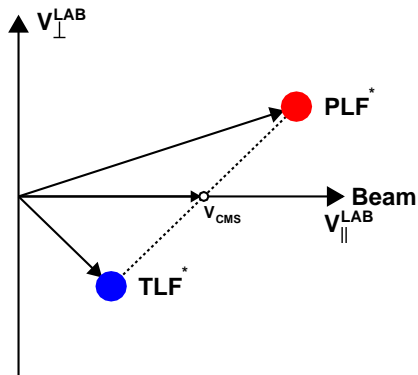
PLF - fragment pocisko-podobny

TLF - fragment tarczy-podobny

Schemat reakcji binarnych

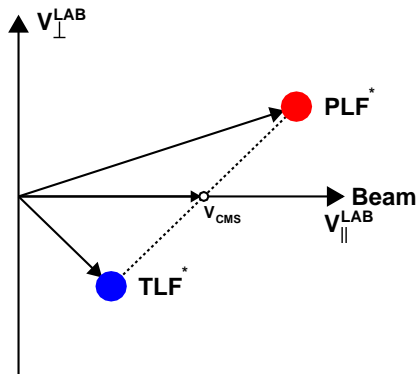

PLF - fragment pocisko-podobny

TLF - fragment tarczy-podobny

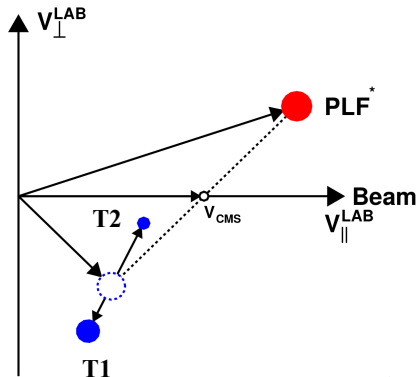
Reakcje z trzema fragmentami

Reakcja dwustopniowa:

Reakcje z trzema fragmentami

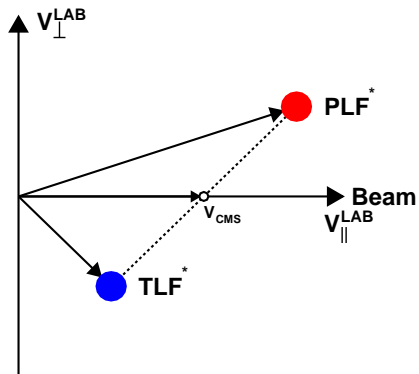

Reakcja dwustopniowa:

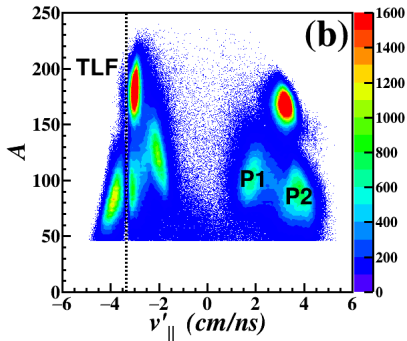
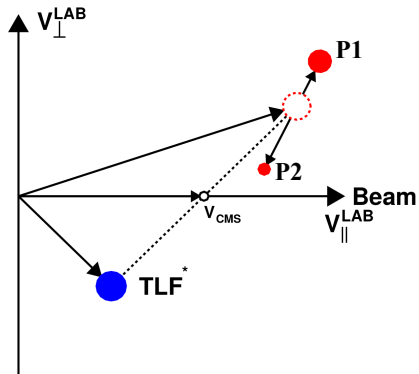
Reakcje z trzema fragmentami

Reakcja dwustopniowa:

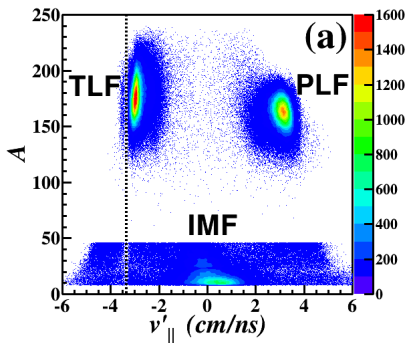
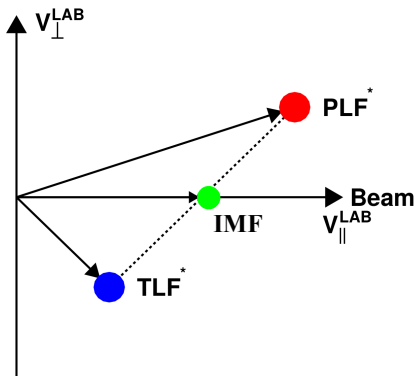
Reakcje z trzema fragmentami

Reakcja dwustopniowa:

Reakcje z trzema fragmentami - emisja z szyjki

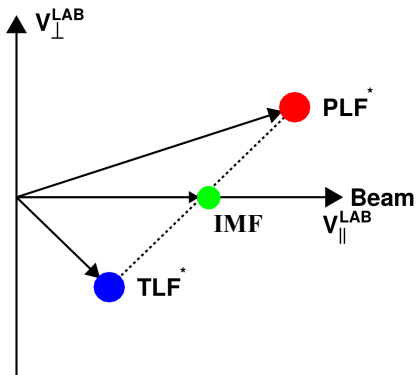

Nieźrównoważony, szybki podział na trzy fragmenty:

IMF - fragment o masie pośredniej

Reakcje z trzema fragmentami - emisja z szyjki

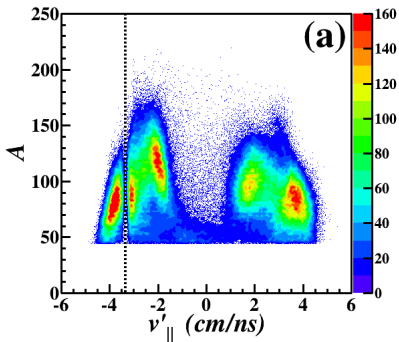

Nieźrównoważony, szybki podział na trzy fragmenty:

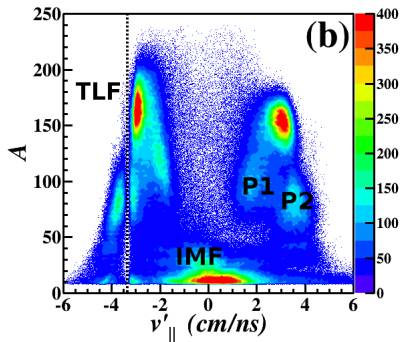
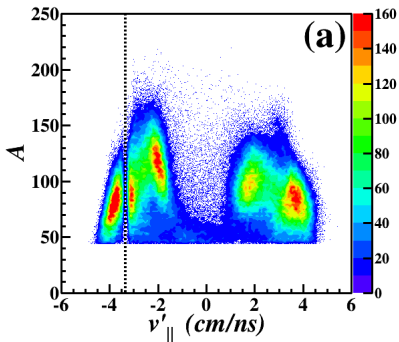

IMF - fragment o masie pośredniej

Reakcje z czterema i więcej fragmentami

Reakcje z czterema i więcej fragmentami

Podejście semi-inkluzywne

Mamy (co najmniej) trzy typy reakcji z trzema ciężkimi fragmentami w stanie końcowym:

Reakcja $\text{Au} + \text{Au}$ jest symetryczna, więc rozpady

przebiegają identycznie.

Podejście semi-inkluzywne

- Koncentrujemy się na rozpadzie fragmentu pocisko-podobnego

$$PLF^* \rightarrow P1 + P2$$

- Fragmentację szyjki traktujemy w sposób uproszczony (jako szybki proces sekwencyjny):

$$PLF^* = (PR + IMF)^* \rightarrow PR + IMF$$

gdzie:

PR - pozostałość pocisku

(PR+IMF) - układ krótkożyjący

Podejście semi-inkluzywne

Badamy proces: $PLF^* \rightarrow F1 + F2$

- Selekcja kinematyczna fragmentów F1 i F2
- Rekonstrukcja kinematyczna PLF^*
- Wielkości charakteryzujące pierwszy krok reakcji:

określane są na podstawie praw zachowania

Podójście semi-inkluzywne

A_{F1} - masa cięższego fragmentu

A_{F2} - masa lżejszego fragmentu

Parametr symetrii:

$$f = \frac{A_{F2}}{A_{F1} + A_{F2}}$$

$f = 0.5$ oznacza podział
symetryczny

Podejście semi-inkluzywne

$$F1 + F2 \rightarrow PLF$$

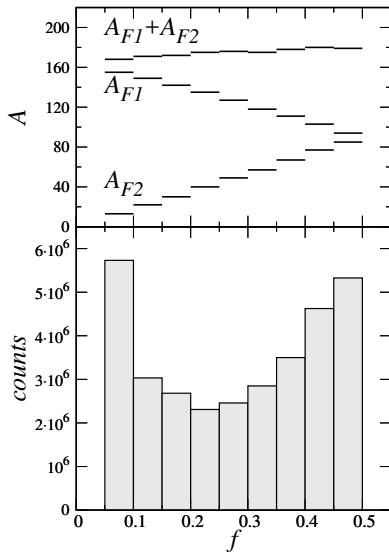
A_{F1} - masa cięższego fragmentu

A_{F2} - masa lżejszego fragmentu

Parametr symetrii:

$$f = \frac{A_{F2}}{A_{F1} + A_{F2}}$$

$f = 0.5$ oznacza podział
symetryczny

Lokalizacja w przestrzeni momentu pędu kanału wejściowego

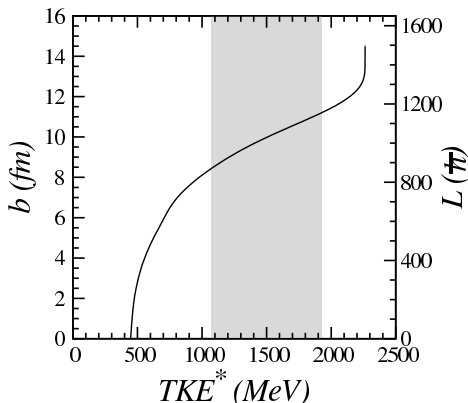
$F1 + F2 \rightarrow PLF$

Prawa zachowania $\rightarrow TLF$

Odtwarzanie PLF^* , TLF^*
(procedura iteracyjna,
"odwrócona" ewaporacja)

Całkowita energia kinetyczna:

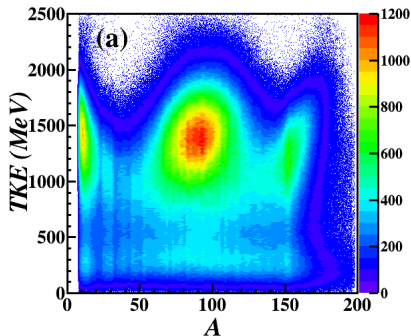
$$TKE^* = E_{PLF^*} + E_{TLF^*}$$

Model **HICOL**, H. Feldmeier,
Rep. Prog. Phys. 50, 915 (1987)

$$R_{Au} \approx 7 \text{ fm} \quad (TKE^* \approx 800 \text{ MeV})$$

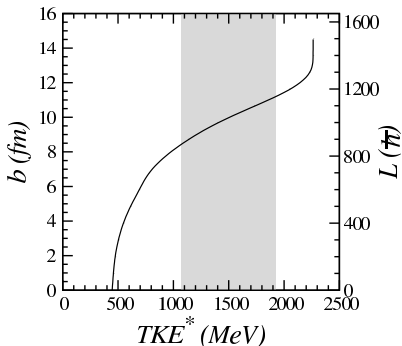
Kanały podziału

Przedstawione są oba fragmenty z *eventu*:

... $\rightarrow$ P1 + P2

... $\rightarrow$ IMF + PR

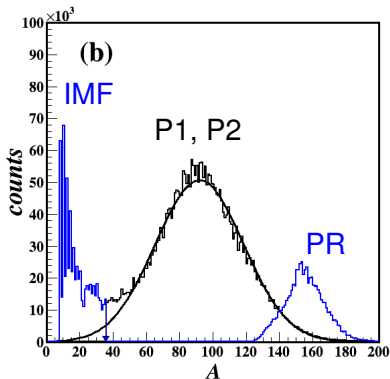
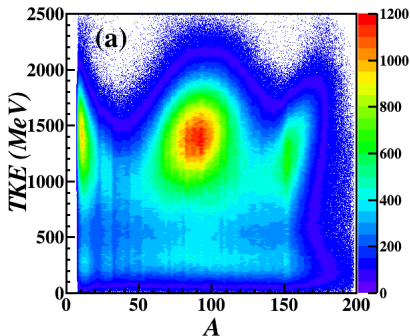
Zdarzenia z trzema fragmentami występują dla:

$1000 \text{ MeV} < TKE^* < 2000 \text{ MeV}$

$-1250 \text{ MeV} < Q < -250 \text{ MeV}$

$0.7 \text{ MeV} < E^*/A < 3.2A \text{ MeV}$

Kanały podziału

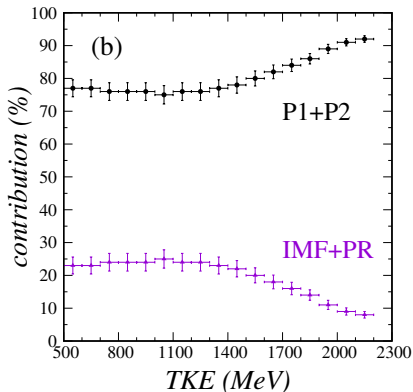
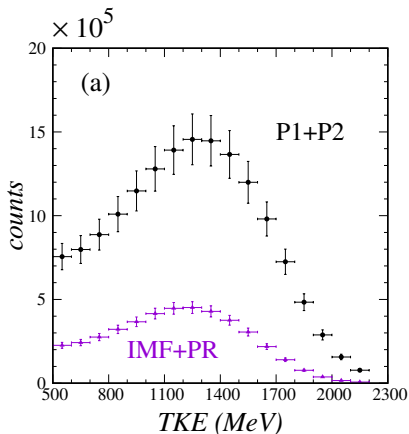
Przedstawione są oba fragmenty z *eventu*:

... → P1 + P2

... → IMF + PR

Rzut na oś x dla
 $TKE \geq 500$ MeV

Kanały podziału

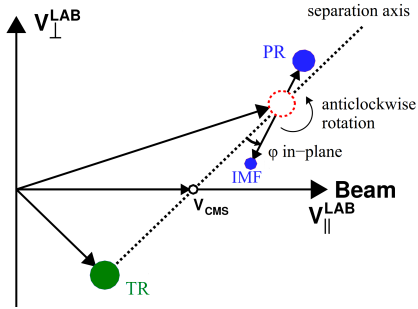

- Proces fragmentacji szyjki jest procesem konkurencyjnym do fragmentacji PLF* w całym zakresie $TKE \rightarrow$ trzeba go uwzględnić w modelach.
- Wkład od procesu fragmentacji szyjki $> 20\%$ dla $TKE < 1700$ MeV.

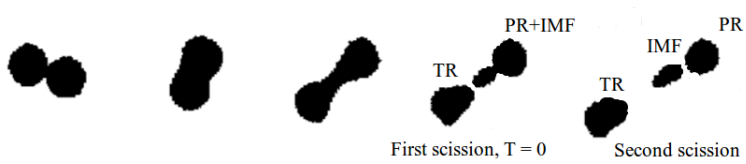

Skala czasowa procesu fragmentacji szyjki

Rzut na płaszczyznę reakcji

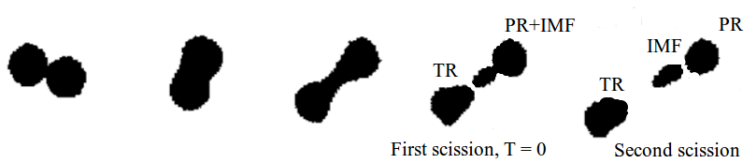
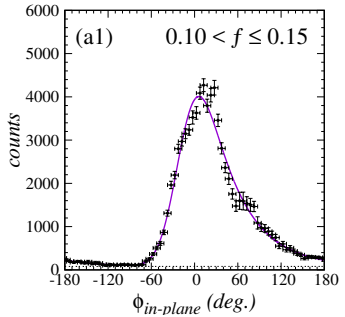
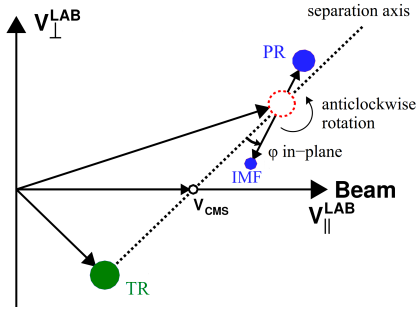
$\phi_{in-plane}$ - kąt emisji IMF w płaszczyźnie reakcji, liczony względem osi separacji

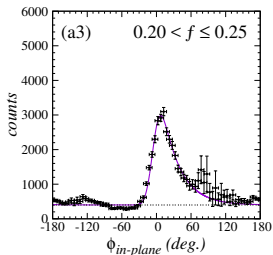
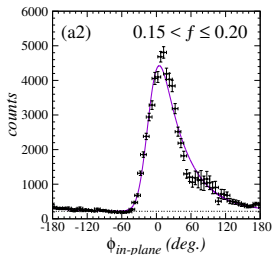
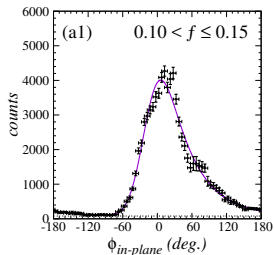

Skala czasowa procesu fragmentacji szyjki

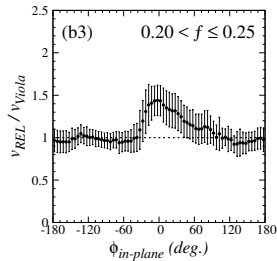
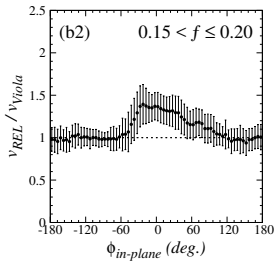
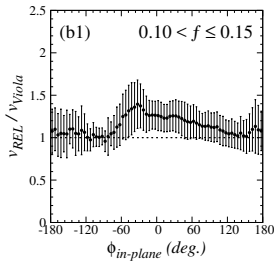
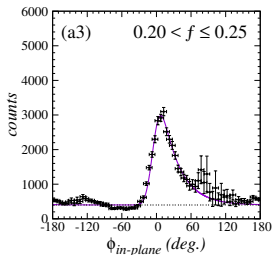
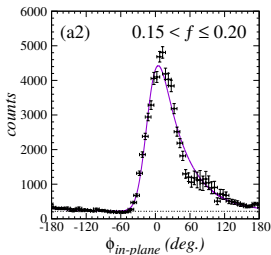
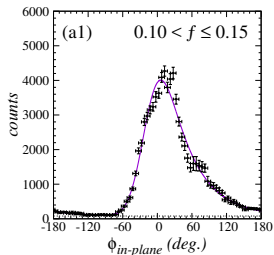

Skala czasowa procesu fragmentacji szyjki

Skala czasowa procesu fragmentacji szyjki

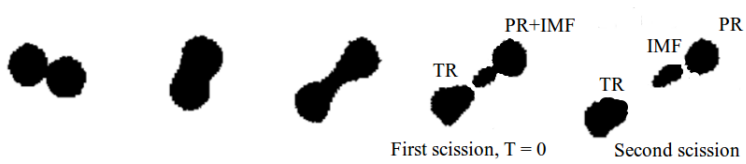
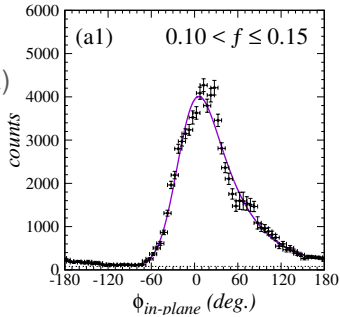
Skala czasowa procesu fragmentacji szyjki

$$T = \frac{\Delta\phi_{in-plane}}{\omega} = \Delta\phi_{in-plane} \times \frac{1}{J}$$

$\Delta\phi_{in-plane}$ - średni obrót układu (IMF+PR) od pierwszego do drugiego podziału (z dopasowania do danych)

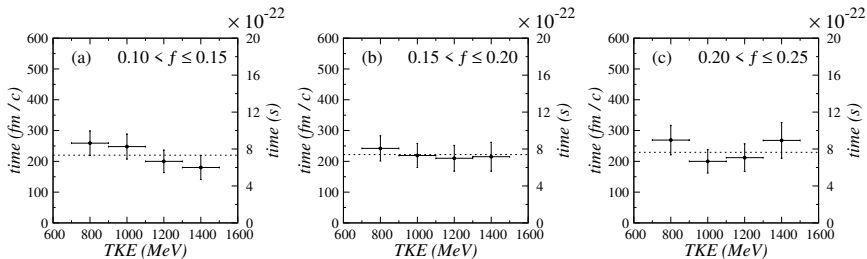
I - moment bezwładności układu (obliczony)

J - spin układu (z modelu **HICOL**)

Skala czasowa procesu fragmentacji szyjki

Średni czas od podziału binarnego do oderwania szyjki jest w przybliżeniu taki sam dla wszystkich symetrii podziału i nie zależy od TKE .

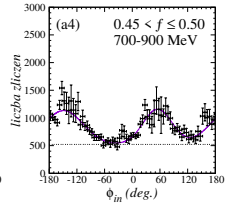
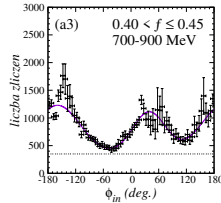
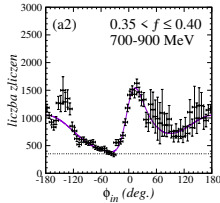
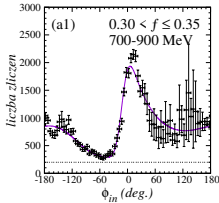
$$\langle T \rangle = (230 \pm 40) \text{ fm/c} = (7.7 \pm 1.3) \times 10^{-22} \text{ s} = (0.77 \pm 0.13) \text{ zs}$$

Podziały o większej symetrii

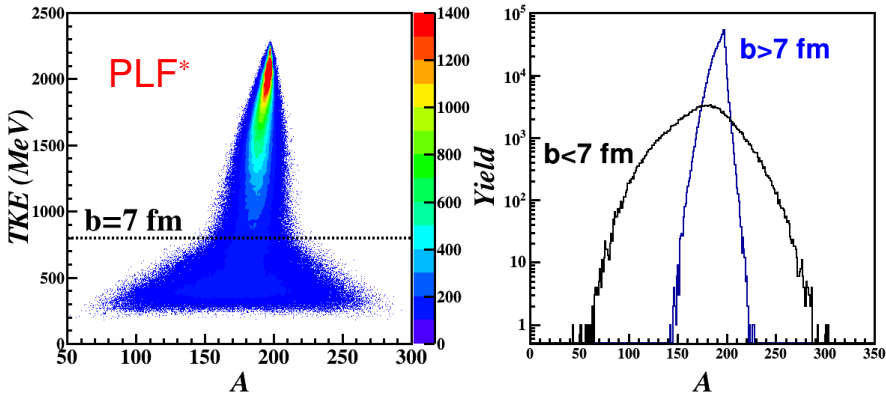
Przykład dla $b \approx R_{Au}$

- Silne efekty kulomowskie - rozkłady kątowe nie są płaskie
- Pojawiają się inne nierównowagowe procesy
- Wraz ze wzrostem b rośnie wkład procesów zrównoważonych, a maleje rola procesów dynamicznych
- Proces fragmentacji szybszy dla ciężkich fragmentów, $A_{IMF} \approx 50$!

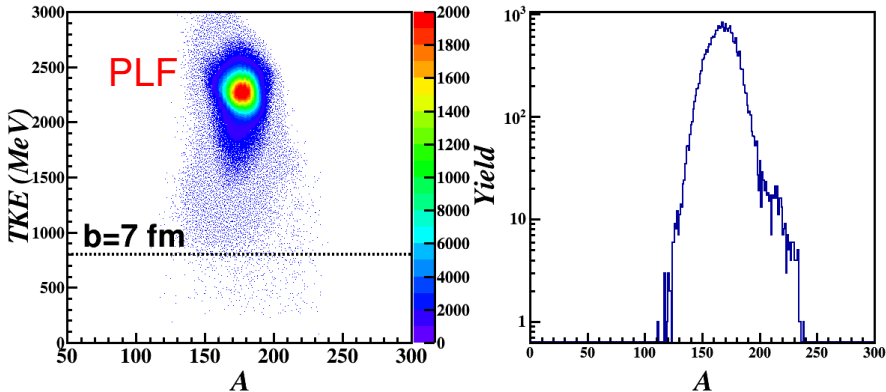
Obliczenia w ramach modelu QMD

Model Kwantowej Dynamiki Molekularnej

J. Łukasik and Z. Majka, Acta Phys. Pol. B 24, 1959 (1993)

Zdarzenia binarne (kompletne) z eksperymentu

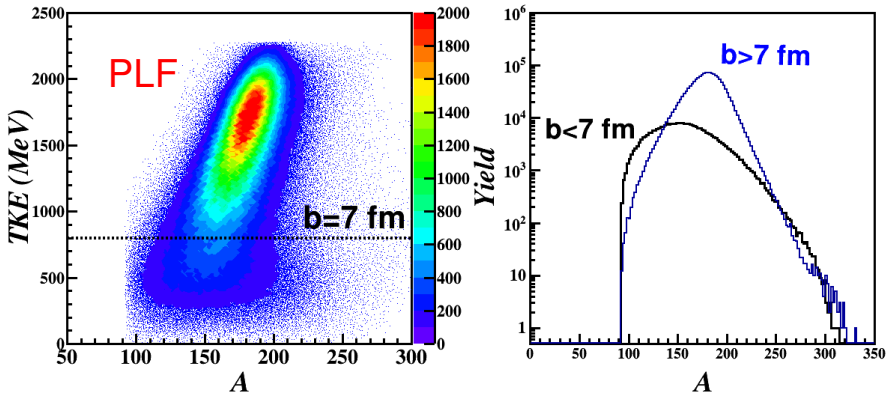

Nie ma chłodnych PLF dla mniejszych b

Rekonstrukcja: $F1 + F2 \rightarrow \text{PLF}$

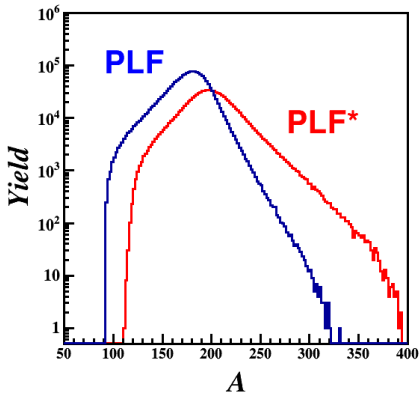
$$A_{F1}, A_{F2} \geq 45$$

Mniejsze b - większa wyparowana masa

Rekonstrukcja: $F1 + F2 \rightarrow PLF$

masa PLF^* odtworzona iteracyjnie (“odwrócona” ewaporacja)

Transfery kilkudziesięciu nukleonów

Podsumowanie

- Układ Au+Au daje możliwość badania nierównowagowych procesów.
- Analiza skoncentrowana była na **zdarzeniach z trzema ciężkimi fragmentami** ($>^7\text{Li}$) w stanie końcowym.

Dla **procesu fragmentacji szyjki** pokazano, że:

- jest to proces konkurencyjny do fragmentacji pocisku w całym zakresie TKE ,
- wkład od tego procesu wynosi około 20%,
- skala czasowa jest w przybliżeniu taka sama dla wszystkich symetrii podziału, nie zależy od TKE i wynosi (230 ± 40) fm/c,
- masy fragmentów IMF sięgają 50 jednostek masowych.
- **Wielonukleonowe transfery** zachodzą do stanów wzbudzonych fragmentów pierwotnych (PLF* lub TLF*).
- Chłodne fragmenty o masie znacznie przekraczającej masę Au nie są obserwowane.

Reakcje wielonukleonowego transferu i fragmentacji w zderzeniach niefuzyjnych układów jądrowych

**T. Cap, K. Siwek-Wilczyńska, J. Wilczyński,
F. Amorini, L. Auditore, G. Cardella, E. De Filippo,
E. Geraci, L. Grassi, A. Grzeszczuk, E. La Guidara,
J. Han, T. Kozik, G. Lanzalone, I. Lombardo,
R. Najman, N. G. Nicolis, A. Pagano, M. Papa,
E. Piasecki, S. Pirrone, R. Płaneta, G. Politi,
F. Rizzo, P. Russotto, I. Skwira-Chalot, A. Trifiró,
M. Trimarchi, G. Verde, W. Zipper**